

MÂTÜRÎDÎ ARAŞTIRMALARI -SORUN VE ÖNERİLER-

Editörler:

Doç. Dr. Recep TUZCU
Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit AKPINAR
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGEN

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İMAM MÂTÜRÎDÎ UYGULAMA
VE ARAŐTIRMA MERKEZİ

Kitap Adı:	MÂTÜRÎDÎ ARAŞTIRMALARI -SORUN VE ÖNERİLER-
Editörler:	Doç. Dr. Recep TUZCU Dr. Öğr. Üyesi M. Raşit AKPINAR Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGEN
Dizgi & Mizanpaaj:	Endülüs Yayınları
Kapak:	Endülüs Yayınları
ISBN:	978-605-64761-2-9
Baskı & Cilt:	Step Ajans Matbaa Ltd. Şti. Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11 Bağcılar / İstanbul Tel: 0212 446 88 46 Sertifika No:12266

ENDÜLÜS YAYINLARI

Adres: İstoç 17. yol Sokak 16. Ada No: 97/99
Bağcılar/İstanbul
İletişim: +90 212 659 30 03
+90 533 427 94 98
+90 506 101 88 34
E-Posta: endulusyayinlari@gmail.com
savastali.st@gmail.com

İSTANBUL 2018

Bu eserin tüm yayın hakları Endülüs Yayınları'na aittir. Eleştirel makale ve dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında , bu kitabın bir kısmı veya tamamı, yayıncının izni olmadan yayınlanamaz.

Mâtürîdî ve Hadis Alanı Hakkında Değerlendirmeler

Nuri TUĞLU^{86*}

İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdîlerin hadis ve sünnet bağlamında yapılan çalışmalar ve bundan sonraki yapılabilecek çalışmalarla ilgili bazı tespitleri paylaşmak istiyorum. İmam Mâtürîdî'nin hayatı ve diğer İslam ilimleri hakkındaki yaklaşımla ilgili alanın uzmanları tarafından dile getirildiği için bunlara temas etmeksizin mesele hakkındaki kanaatlerimi dile getirmeye çalışacağım.

İmam Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî es-Semerkandî (ö. 333/944) Türkistan'ın Maverâünnehir bölgesinin önemli ilim merkezlerinden Semerkand'da doğup büyümüş ve orada vefat etmiştir. Kabri Cakerdize adıyla bilinen kabristanlıkta-
dır. İmam Mâtürîdî Semerkand'da Maverâünnehir-Horasan Hanefiliğini temsil eden önemli isimlerden ders almıştır. Bu âlimler Hanefî mezhebini Türkistan'a taşıyan ve yayılmasını sağlayan önemli simalardır. Uzun ömrünü İslam'ı anlama ve anlatmaya vakfetmiş olan İmam Mâtürîdî, onlardan aldığı bilgi birikimini ve İslam anlayışını, aklı ve bilgiyi iyi ve yerinde kullanan önemli âlimlerden olup İslam toplumunda İslamî ilimlerin teşekkül döneminde büyük katkıları olan âlimler arasında, belki de önde gelenlerinden biridir.

İmam Mâtürîdî hakkında son otuz yıllık süreçte çok sayıda ve bir o kadar da önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ilahiyat alanının hemen hemen hepsini ilgilendiren boyutlar taşımaktadır. Ancak yoğunluk *Kitabu't-Tevhid* ile *Tevilâtü'l-Kur'ân* isimli eserlerinin elimizde bulunmasından dolayı Kelam ve Tefsir ilim dallarında olmuştur.

86 Prof., Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, nurituglu@sdu.edu.tr.

İmam Mâtürîdî denilince onun bilgi kuramı İslam ilimler tarihinde çok önemlidir. Zira İslami ilimlerde ilk defa sistematik bir şekilde bilgi kuramını ele alan odur. Ona göre doğru bilgi veren ilim vasıtaları üçtür. Detaylara inmeden kısaca şöyle ifade edilebilir:

1-Akıl

2-Nakil

a-Haber-i Sadık/ Peygamberin haberi/vahiy

b-Hz. Peygamberle ilgili haberler/hadis

3-Duyular⁸⁷

İmam Mâtürîdî, bilgi kuramında hadisleri nakil/haber kategorisi içinde ele alır. Haber “doğru ve yanlış ihtimali olan bilgi” diye tanımlanır.⁸⁸ İmam Mâtürîdî haberin doğruluğunun araştırılması gerektiğini doğruluğu tespit edildikten sonra onun doğru/güvenilir bir bilgi verebileceğini savunur.⁸⁹ Onun haber kavramı bağlamında dile getirdiği hususlar hadisler için de geçerlidir.

Ehl-i sünnet kelâmının iki ekolünden biri Mâtürîdîliktir. Mâtürîdîlik özellikle Türk Dünyası’ndaki Müslümanlarla birlikte Balkanlarda ve Türkiye’deki Müslümanların çoğunun inanç akidesini oluşturmaktadır. Bu açıdan Mâtürîdîliğin hadis kültürünün ele alınıp araştırılması, Mâtürîdîlik’teki hadis ve sünnet telakkisinin, bilimsel kriterlere uygun bir biçimde ele alınarak incelenmesi hem hadis çalışmaları açısından hem de kültür tarihi-miz açısından büyük önem arz etmektedir. Bu ihtiyacı gören ilim adamlarımız söz konusu mesele hakkında araştırmalar yaparak katkıda bulunmaya çalışmışlardır.

Ülkemizde İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdîlerin hadis ve sünnet anlayışlarını akademik bir bakış açısıyla incelemeye alan doktora düzeyinde üç önemli çalışma bulunmaktadır.

87 Bkz. Nuri Tuğlu, Mâtürîdîlik ve Hadis, s. 121 vd.

88 Nesefî, *Tebîsıra*, I. 16; Leknevi, Ebu'l-Hasenât Abdülhây (1304/1886, *Zaferu'lemâni fi muhtasarî'l-Cürcâni*, (thk. Takiyyüddin en-Nedvi), A'zamgede-Hindistan 1410/1990, s. 38.

89 Mâtürîdî, *Tevbid*, s. 11.

Bunlardan birincisi Hüseyin Kahraman tarafından yapılan çalışmadır. Bu çalışma Mâtürîdiyye'nin hadis kültürünü ele almakta ve hadis usulünün bir kısmını tespit etmesi açısından önem arz etmektedir.⁹⁰

Kahraman'nın doktora tezi olarak hazırladığı bu çalışma ilim dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur. O eserinde İmam Mâtürîdî'nin hayatını eserlerini ve Mâtürîdîlerin hadis anlayışını ele almış ve önemli tespitlerde bulunmuştur. Mâtürîdîlerin hadisleri, nakil, yorum, sıhhat tespiti kriterlerini, bir bilgi kaynağı olarak hadislerin Mâtürîdîlere göre durumunu ele almaya çalışmıştır. İmam Mâtürîdî'nin eserlerinden ve bazı Mâtürîdî kelimcilerin eserlerinden yola çıkarak hadis yorumları ve yaklaşımlarını da değerlendirmektedir. Eser Mâtürîdîlik ve hadis ilişkisi bağlamında Türkiye de yapılan çalışma olması hasebiyle önemli bir çalışmadır.

Türkiye'de İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdîlik hadis ilişkisi bağlamında yapılan ikinci çalışma tarafımızca hazırlanan doktora tezidir.⁹¹ Bu çalışmada imam Mâtürîdî'nin hayatı ve mezhebi, bilgi kaynakları ve nihayet mezhebin kelimcileri tarafından eserlerinde kullandıkları hadislerin tahriri ve yorumları üzerinde durulmuştur. Mâtürîdîlerin hadis usulüne dair yaklaşımları ortaya konulmaya ve onların kelim kitaplarında temas ettikleri hadis usulü bilgileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayı önceki çalışmadan ayıran özelliği hadis tahrirlerine ve bu hadislerin yorumlarına genişçe yer vermiş olmasıdır.

Üçüncü çalışma ise Ankara Üniversitesinde yapılmış ve *Tevîlâtü'l-Kur'an*'ın Nisa Suresi tefsirinde kaydedilen hadislerin tahririni hedeflemiştir. Bu çalışma imam Mâtürîdî'nin *Nisa sûresi* tefsirinde kullandığı hadislerin sıhhat durumlarını ve bunların kaynaklarını tespit etmeye çalışmıştır. Ayrıca hadis usulünün terimleri ve bu terimlerin ifade ettiği kavramsal çerçeveleri araştırmış ve hadis usûlcülerinden farklı yönleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.⁹²

90 Hüseyin Kahraman, *Mâtürîdîlikte Hadis Kültürü*, Arasta yay., Bursa 2001.

91 Nuri Tuğlu, *Mâtürîdîlik ve Hadis*, Rağbet yay., İstanbul 2016.

92 JUSUPOV MAİRAMEK, *Mâtürîdî'nin Tevîlât adlı eserinde hadis anlayışı - Nisâ sûresi örneği*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, 2016.

İmam Mâtürîdî'nin *Te'vilâtü'l-Kur'an* adlı eserinde kullandığı rivayetlerin hadis usulü açısından incelemesi de tarafımızdan bir makale çalışması olarak ele alınmış ve İmam Mâtürîdî'nin özellikle İsrailî rivayetlere bakışı tespit edilmiştir. İmam Mâtürîdî İsrailî rivâyetler karşısında daha titiz davranmış, kıssalarla ilgili ilave bilgilere ihtiyaç olsaydı, Allah onu bize bildirirdi düşüncesinden hareket ederek, Kur'an'da anlatılan kıssaların bazılarına, rivâyetleri ele alarak ilavelerde bulunulmasına karşı çıkmıştır.

İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdilik-hadis ilişkisi bağlamında yapılan muhtelif çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlardan bir kaçını zikredebiliriz:

1-Hüseyin Kahraman, *Mâturidilikte Hadis Kültürü*, Hadis Tetkikleri Dergisi, 2005, cilt: III, sayı: 2, s. 169-177 (doktora tezinin özeti)

2-Nuri Tuğlu, *Teşbih İfade Eden Rivâyetler ve Ehl-i Sünnet Yorumu Bağlamında İmam Mâtürîdî'nin Yaklaşımı*, Dinî Araştırmalar, 2006, cilt: VIII, sayı: 24, s. 203-218.

3- Nuri Tuğlu, “*İmam Mâtürîdî'nin Te'vilâtü'l-Kur'an Adlı Tefsirinin Rivâyet İlimleri Açısından Bazı Özellikleri*”, Arayışlar, Yıl: 3, Sayı: 5-6, Isparta 2001

4-Hüseyin Kahraman, *Hadisin Mâtürîdî Kültüründeki Yeri ve İmâm Mâtürîdî'nin Hadis Yorumu*, Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, 2010, cilt: VII, sayı: 2, s. 141-17

5-Ayhan Tekineş, *İmam Maturidi'nin Hadisleri Yorumlama Metodu: Te'vilâtü Ehlis-Sünne Örneği*, Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim], 2010, cilt: X, sayı: 3, s. 159-170

6- Mairambek Jusupov, *Mâtürîdî'nin Te'vilâtü'l-Kur'an Adlı Eserinde Bazı Hadis Kavramlarının Kullanılışı: Nisâ Sûresi Örneği*, İlahiyat Araştırmaları Dergisi, 2015, sayı: 3, s. 71-91.

7- Nuri Tuğlu, “*İmam Mâtürîdî'de Haber-i Vahidlerin Değeri*”, *Uluğ Bir Çınar İmam Maturidi*, Uluslararası Sempozyum Tebliğler Kitabı, (haz. Ahmet Kartal), Eskişehir, 28-30 Nisan 2014, s. 586.